

L'ALCORA

l'Alcalatén

l'Alcora des de l'Ermite del Salvador

Historia

L'Alcora és una localitat situada a 19 Km al NO de Castelló, amb una altitud de 279m, sobre el nivell del mar. Capital de la comarca de l'Alcalatén, compta amb una superfície de 95,26 km² i una població de 11.275 habitants.

El seu clima és mediterrani i sec, amb una temperatura mitjana anual de 16°C. Les seues comunicacions amb Castelló, capital de la província, són excel·lents. En el terme municipal de l'Alcora s'han trobat nombrosos jaciments, però és la cultura ibèrica de què existeixen més restes (pobles de Montiró) i el Tossal de les Foies, la llaia i el Carpató).

També hi ha restes de la dominació romana en les portades de Montiró, la Península Santa, Restes de la presència musulmana, és el Castell de l'Alcalatén, origen del topònim i del nucli de població.

Termes romanes de Santa

El 24 de juliol de 1233 la fortalesa i els territoris de l'Alcalatén són presos per les horts de Ximén d'Ureoa. El 1305 s'atorga Carta de Poblement a l'Alcora, creient en grandioria i població, en detriment de la Vila del Castell de l'Alcalatén.

El S.XIII ve marcat pel noïement, desenvolupament i declivi de la Real Fabrica de Pias i Porcellana creada en 1227 pel Rei Comte d'Aranda, qui va saber aprofitar la tradició terrissera d'aquesta població, juntament amb les seues recourses patrimonials per a la seua creació. Fàbrica, que va tindre la seua etapa de major esplendor durant els quasi 125 anys en què va romanre dovall mans nobilitats, passant per distintes èpoques, fins que finalment va ser demolida en 1944.

Durant el s. XIX, l'Alcora es va embolicar en els avatars de la Guerra de la Independència i de les Guerres Carlines, a més de catàstrofes naturals (epidèmies i onades meteorològiques).

L'Alcora és fonamentalment agrícola fins a 1960. A principi del S.XX comença el desenvolupament del taullet amb caràcter purament industrial. José Cotanda Aguilera, ha aconseguit el ressorgiment actual de la ceràmica alcorina, amb el funcionament durant més de 20 anys de "La May Noble y Anticaria Ceràmica de Alcora, S.A."

Ubicació geogràfica

L'Alcora, província de Castelló, comarca de l'Alcalatén, de la que constitueix porta capital, està situada en l'encreuament del camí Real 4070430' latitud N i meridí 012225' longitud Oest, la seua superfície és de 9526 Km² i la seua altitud és de 279 m. Limitada al N. amb Costur i Figueruelas, a l'Oest amb Figueruelas, Toranzo i Llucena, al E. amb Costur i Sant Joan de Moró i al Sud amb Onda.

Clima Mediterrani de transició a la muntanya interior, típic a Castelló (sec de poca humitat). El règim tèrmic ve indicat pel seu assoliment (més 2.700 hores anuals), la seua proximitat al mar i a l'abric de les muntanyes dels vents freds del Nord.

Paràmetres de l'Alcora amb el Molló de Sant Joan de Moró al fons

Realitzada en diverses etapes constructives amb dues funcions, una els seus, renovada en 1901, i l'antiga foguera renaixentista, en carner Eglesíu, hi venerable Bernar, al costat de la capella amb portada en forma de retaula que conté tres famílies de petita, amb la verge Inlucy, S. Pere, S. Joan (hiu inexistents). La torre campanar fou reconstruïda després de la guerra civil. Volto de creueria estrellada i nervís de pedra. En les claus de l'absis i volta, florons barrocs policromats i daurats. Quatre etapes constructives: gòtic i XIV, renaixentista (s.XVII), Capella Sagrada (s.XVIII) i, XIX i Romà del poble.

Torre, Ajuntament de l'Alcora. Fotografia: Ajuntament de l'Alcora. Senderos 21, al Tossal carpatíes.

Monuments

Castell de l'Alcalatén

Fortalesa medieval, situada sobre calçadiora pocosa a 370 m. d'altitud. S. XIII, planta triangular dispersa, 150 m² recinte principal i envoltat per un camí de ronda, amb olivis i despatxos. Enroca per migdia, amb dues torres circulars i cubs, que conté muralla emmarcada i tipus "barbacana". Joane va atorgar el castell i el vol de baró al cavaller aragonès Ximén d'Ureoa, en 1233, després de la conquesta de la plaça de Bornos.

En l'actualitat s'ha redactat un pla de protecció especial per a la zona en el que es contempla íntegrament aspectes patrimonials i medi ambient, inclicant-se la seua rehabilitació per part de la Conselleria de Cultura.

Ermite El Calvari

Focus espiritual alcorí i centre de veneració d'una miraculosa imatge en talla del s. XVI, atribuïda per M. Benlloch a l'escultura sevillana de "Montaña". Decoració interior amb rocalls s. XVIII i capelles estí compost. Es va restaurar en 1975. En la remodelació es va formar una grina derivada de l'antic camí. Llengas de José Cotanda (1974) de Vicente Cotanda (1980). Pintures de Ferrer en l'absis i petites amb "els Evangelistes". A l'exterior pot veure's l'estructura del creuer, clau i capella central (octogonal) amb finestres sense llanterna i isleteria vidriada en blau. Façana mitjana amb mural de taulletes que representen la crucifixió, obra de J. Cotanda i J. Guals (1974).

També hi ha restes de la dominació romana en les portades de Montiró, la Península Santa, Restes de la presència musulmana, és el Castell de l'Alcalatén, origen del topònim i del nucli de població.

Situat cronològicament en el s. XVI o XVII, anterior a l'Ermite, construït en 1698. L'ermite es va reformar en 1774, ampliant i fent-ne el recinte, agragant-se les estacions dels Dolers. En 1811 fou saquejat pels francesos i en 1936 va patir greus desperfectes, desapareixent les valuosos "Creus" en ceràmica del Comte d'Aranda, excepte quatre, obres del pintor Ferrer d'una sola peça de volumètriques dimensions. En 1975 es va remodelar el conjunt. Conté quatre exhibicions, reproducció de models antics i set capelles amb els Dolers de la Mare de Déu i set amb els Dolers i Gojos del patrocina Sant Josep, tot això obra de José Cotanda Aguilera.

Ermite de San Vicent

Data de 1598. Planta rectangular d'una nau i creuer. Coberta per volc de canó i capilla sobre petites, tambori i llantera. Car all al peu. En el presbiteri taulletes "del mocador". Decoració d'algueses del doler, esgrallons i amoros escollits, pintures totes acadèmiques volatiles. Pel costat de l'epistolat està adossada una espaiosa hostatgeria. Curiosa sagraria apertinida, porcos fells. Restaurada en 1985. Entorn natural interessant.

Església Parroquial

Realitzada en diverses etapes constructives amb dues funcions, una els seus, renovada en 1901, i l'antiga foguera renaixentista, en carner Eglesíu, hi venerable Bernar, al costat de la capella amb portada en forma de retaula que conté tres famílies de petita, amb la verge Inlucy, S. Pere, S. Joan (hiu inexistents). La torre campanar fou reconstruïda després de la guerra civil. Volto de creueria estrellada i nervís de pedra. En les claus de l'absis i volta, florons barrocs policromats i daurats. Quatre etapes constructives: gòtic i XIV, renaixentista (s.XVII), Capella Sagrada (s.XVIII) i, XIX i Romà del poble.

Hidrografia

En el municipi de l'Alcora, es troben dos embassaments: L'embassament de M^o Cristina, que pertany a la comarca de l'Alcalatén, se situa en la zona sud de l'hort d'estudi i és obert principalment per la rambla de la vuida i, al nord del municipi de l'Alcora, l'embassament de l'Alcora.

Safareig de l'Alcora

Riu de l'Alcora

El riu de l'Alcora, al nord d'aquest municipi desemboca en la Rambla de la Vuida, obrans de començar a embassar-se en l'embassament de M^o Cristina. També pel nord discorren el barranc de Sant Vicent i el Barranc del Castell. Pel sud de l'Alcora discorren el Barranc de les Foies, Barranc del Regallat que passa prop del polígon Industrial Foies Ferrades, Barranc d'Espolungues, Barranc del Tòll, Barranc de Borda.

Vegetació

En el municipi de l'Alcora la vegetació real s'allunya certament del que es podria esperar d'una manera potencial, ja que els camps de cultiu, així com els terrenys industrials, etc, ocupen gran part del territori.

La formació vegetal característica del municipi correspon a un "corraçor mediterrani de gran biodiversitat, aclimatat a l'escassetat relativa d'aigua, per la qual cosa els fulls mostren un cert grau d'escleromorfització, que està integrat principalment per la carasca (Quercus ilex), el coscoll (Quercus coccifera), la garlanda (Cercantria silvatica) o l'olivera silvestre (Olea europaea ssp. Sylvestris).

També apareixen formacions de pinobres (Pinus halepensis). Aquestes pinades en inclouen la degradació del terreny bé per incendis, o bé indiguen l'activitat repobladora de Roma. També apareixen disseminats alguns exemplars casolistrats d'oliveres i garlandes.

Camí d'oliveres i pinobres al fons

Moll del Randa o del Comte d'Aranda

Fauna

Donada la diversitat d'ambients existents en el terme municipal de l'Alcora, hi ha una gran varietat d'espècies faunístiques, que s'hi troben distribuïdes, sempre relacionades amb la vegetació i amb altres paràmetres físics i biològics que determinen la seua distribució.

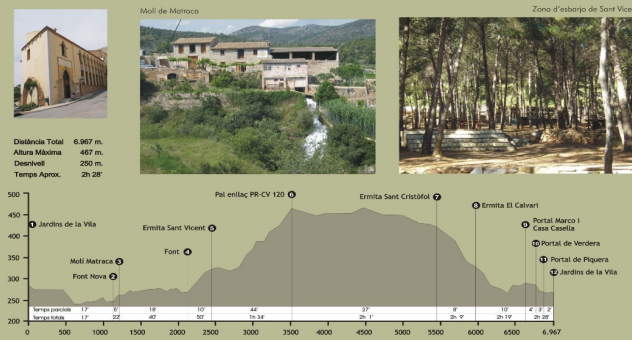
La fauna que trobarem dependrà del sistema o que s'associi. En el T.M. de l'Alcora es poden diferenciar 3 sistemes: Forestal, Agrícola i El Curs d'Aigua. En el sistema forestal es pot destacar la presència del Porc senglar, que està en perill de desaparició, no obstant això, són molt abundants les rates i ratons, els conills, llebres i ericons. Pel que fa a les aus, entre les més visibles cal destacar la presència de merles, golpes, abellars i estornells, així com corones i falces, però no totes les que es visualitzen n'indiquen a l'Alcora.

En el sistema agrícola, entre els mamífers que trobem associats a aquest sistema cal destacar els mures (Mus spp.) i Mus spp.) les rates i els ratons. En els horts és possible trobar fins a 40 espècies d'aus distintes, de manera que cobrimen espècies ateporades, polastes, de matoll i estrictament anàrs i fins i tot, algunes associades al medi urbà, com ara la cueta, el toré comú, la biquera...

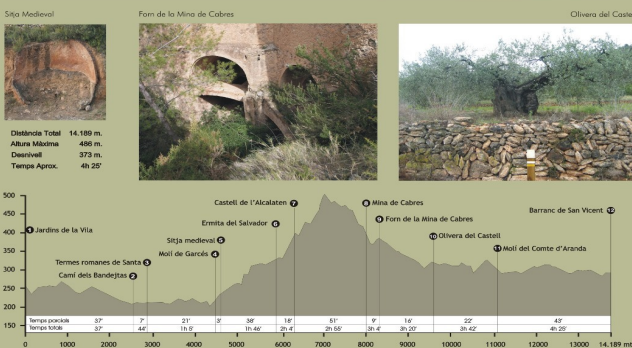
En el curs fluvial, cal esmentar la presència d'ortotrips desenvolupats-ne la libèl·lula i els cavallets del diable. Entre els peixos, són molt propis d'aquesta aigua la gambúsia, el baró comú i la carpa. Les aus que es troben són aquelles que estan lligades al medi aquàtic com la gavina, escabussos i el cabassot. "El mamífer que més fàcilment es pot visualitzar en aquesta aigua és la rata d'aigua."

Xarxa de senders de l'Alcora

SL-CV 90 Passeig al voltant de l'Alcora

PR-CV 357 Sender del Patrimoni

PR-CV 120 Ruta de les Ermites

Coneix

El primu recinte amuralat de l'Alcora data del segle XIV i és de planta triangular i posseeix 4 portals, dos dels encara en peu: els de Marco i Verdura. A les muntanyes de les cases d'alguns carrers encara hi romanen restes de les muralles medievals.

Fons Neua

Data del segle XVIII i consta d'una font amb abeurador i una bassa coberta per enter, recentment restaurada. La seua trabocla es relaciona amb l'incendi de la tradició de la Romeria d'Infants o Festa del Rollo, el Dia dels de Pasqua.

Ermite de Sant Cristòfol

Ermita del segle XVII rematada amb torre-campanar i envoltada per restes d'un recinte fortificat pertanyent a la 3ª Guerra Carlina. Fins aquest cim puja la Romeria del Rollo, única de la Comunitat Valenciana on els protagonistes exclusius són els nens.

Camí del Bandejats

Antiga ruta pre-romana que comunicava les terres de la Plana amb l'interior muntanyes, seguint en part el vall del riu de Llucena. En alguns trams la seua conservació és prou bona, fins i tot amb lloses clavades a un dels laterals, però en altres trams les transformacions del paisatge i la millora de les infraestructures vories han malmet.

Termes de Santa

Aquestes termes són un dels jaciments romans més importants de la província de castelló. Es conserva la planta completa de l'edifici termal, amb el torn, l'hipocaust o sistema soterrani de circulació de l'aigua calenta, habitacions per a diferents temperatures i una piscina o natatò.

Al vestíbul de l'edifici es va trobar un gran fragment de mosaic: plànol amb la representació d'unes sandalles d'allò que sembla ser part d'una inscripció.

Moll de Gorts

Un dels antics molins fariners hidràulics que hi havia al riu de l'Alcora, a la vora del Camí del Bandejats, en un lloc de gran bellesa. En l'actualitat està abandonat i prou endorrocant, però entre la vegetació s'intueixen encara algunes de les estructures que en formaren part, com la bassa i el sistema de canalització de l'aigua.

Sila medieval

Construïda per a l'emmagatzematge del cereal. Situada a la vora del Camí del Bandejats i prop de la zona agrícola de Santa, explotada des de temps històrics. Ha estat parcialment destruïda per l'acció de l'aigua. Tot i així, amb les seues dimensions espectaculars testimonien l'importància d'aquest tipus de dipòsits de gra per a la subsistència de les societats agrícoles.

Ermite del Salvador

Origenari del segle XIII, és el primer element arquitectural cristian de reconquesta, amb para·l·lelisme amb les esglésies de la Salvadora (Morella) i Corador (Tineja de Benifassà). Les principals característiques d'aquesta ermita són la planta romànica situada a la façana Est (amb arc de mig punt i tres esglons) i el pòrtic de 1634, amb arcs apuntats d'estil gòtic.

Camí del Bandejats

Aquest camí està situat en una zona on abunda les mines d'argila i de marques, moltes primeres emprades per a la fabricació de ciner. A la part alta del camí es col·loca el material a més de 1.000 graus, i a la part de baix se situen els cànions de ciner i el camí de Sant Joan.

Aquest camí fou utilitzat per a construir les mines de Benicàssim, a finals del segle XIX.

Oliveral del Camí

Altre recollit al costat d'obres monumentals i singulars de la Diputació de Castelló. Fa quasi 5 metres d'alçada i més de 5 m de perímetre a 1,30 m del terra. Hom li calcula una edat estimada de 500 anys.

Melera i Canal d'Aranda

A segle XVII aquest edifici pertanyia al comte d'Aranda, el més probable és que tingui un origen encara més antic, perquè a la Carta Pòbul de l'Alcora (1305) ja es menciona l'existència de molins en ambdós cantons del camí. És un dels 7 molins fariners que hi havia a l'Alcora. No estar en funcionament fins al segle XX. Actualment està restaurat, recuperant l'aspecte i volumetria d'abans.

Moll Nova

Data del 1782, quan l'Ajuntament de l'Alcora sol·licita al Comte d'Aranda a construir un nou moll al barranc de Sant Vicent. Tot i que no es està, conserva tota la maquinària restaurada i un espai propi d'aquest tipus d'instal·lacions.

Alcora

A 6 km al Sud de la vila, es troba Arara, nom aràbic de la traducció del qual és "Aparició". És compost d'unes quantes masies com la de l'Ermite, el Regle, Mas de Batera i Mas de Torner, un poc més allunyats en troben el Mas de Sonchis i el Mas de Marco, trobant-se al final de la vall el "Salt del Cavall", anegat i empinat estret que segons la tradició Sant Joane va batre amb el seu cavall.

Actualment prou despoblada, Arara és centre sobretot en les cases del voltant de l'ermita dedicada a Sant Joane. Ermita molt senzilla, desobeix volc antic, amb capella i en la seua façana principal s'elera una espadanya. Va ser edificat en 1873 i subvencionat per la família Crispià possessor de la Mas de Marco. Va ser declarat l'entorn Patrimonial en 1959.

Platja

A una 5 km de la vila, seguint el lli del riu, camí de Llucena, envoltada de tossals i muntanyes es troba la pedania de la Fata de l'Alcalatén. La constitueix el "Mas del Moll", un grup de cases situat a 500 metres i el grup denominat ermitania la Fata, de caràcter emporat i una sola plaça presidida per l'Església-Ermite de Sant Miquel.

Església renaixentista fundada a mitjans del segle XVII per Miguel Vilar i la seua esposa Ursula Marquéz.

Es conserven en ella a Sant Miquel, la Vera Creu amb el seu magnífic reliquiari d'estil barroc, la plaça baptismal de gran riquesa artística pel seu paviment, dels consistoris dels més selectes taulers entre els pinots per l'antiga fabrica del canó d'Aranda. També podem apreciar el altre renaixentista dedicat a la Mare de Déu.

Torre, Ajuntament de l'Alcora. Fotografia: Ajuntament de l'Alcora. Senderos 21, al Tossal carpatíes.